

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИНИНГ
АКАДЕМИЯСИ ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Үн.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИНИНГ
АКАДЕМИЯСИ**

САИДОВ ШОХРУХХОН МУЗАФФАРОВИЧ

**ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ХУҚУҚ ИЖОДҚОРЛИГИ
ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ
ВА УЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07. – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Хуқуқни муҳофаза қилиш
фаолиятини ташкил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Content of the abstract of the dissertation of the doctor of philosophy (PhD)

Саидов Шохруххон Музаффарович

Прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асослари ва уларни такомиллаштириш масалалари.....3

Saidov Shokhrukhkhon Muzaffarovich

Organizational and legal foundations of the law-making activities of the prosecutor's office and issues of their improvement.....21

Саидов Шохруххон Музаффарович

Организационно-правовые основы правотворческой деятельности органов прокуратуры и вопросы их совершенствования37

Эълон қилинган илмий ишлар рўйхати

Список опубликованных научных работ

List of published scientific works.....41

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИНИНГ
АКАДЕМИЯСИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.31/31.12.2020.Үч.67.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИНИНГ
АКАДЕМИЯСИ**

САИДОВ ШОХРУХХОН МУЗАФФАРОВИЧ

**ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ
ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ
ВА УЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07. – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш
фаолиятини ташкил этиш. Адвокатура

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2022

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2021.2.PhD/Үу357 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Академиясида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.proacademy.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталида (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:	Рузиев Зафар Райимович юридик фанлар доктори, профессор
Расмий оппонентлар:	Муҳамедов Ўткирбек Ҳазратқулович юридик фанлар доктори, профессор Комилов Авазбек Бокижонович юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
Етакчи ташкилот:	Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Юристар малакасини ошириш маркази

Диссертация ҳимояси Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Академияси ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc. 31/31.12.2020.Үу.67.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2022 йил 21 декабрь куни соат 15⁰⁰ даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Миробод тумани, Шаҳрисабз кўчаси, 42. Тел.: (99871) 202-04-96; факс: (99871) 233-35-81, e-mail: info@proacademy.uz).

Диссертация билан Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Академияси Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (17-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Миробод тумани, Шаҳрисабз кўчаси, 42. Тел.: (99871) 202-04-96).

Диссертация автореферати 2022 йил 7 декабрда тарқатилди.

(2022 йил 7 декабрдаги 17-рақамли реестр баённомаси).

Б.Х. Пулатов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори, профессор

Л.Х. Исоқов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш котиби, юридик фанлар доктори, доцент

Ф.Х.Рахимов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш ҳузуридаги илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда сўнги йилларда ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва прокурор назорати фаолияти натижаларининг таъсири тобора кучайиб бормоқда. Хусусан, ҳозирги вақтда айрим хорижий мамлакатлар прокуратура органларига қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи берилган бўлиб, биргина МДХ давлатларида прокуратура органлари ташаббуси билан 200 дан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган¹. Хорижий мамлакатларда ҳуқуқни қўллаш жараёнида аниқланган муаммоларни бартараф этиш воситаси сифатида прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу сабабли, прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш ҳамда ушбу жараёнга ҳуқуқ ижодкорлигининг замонавий механизмларини жорий этиш долзарб ҳисобланади.

Жаҳонда прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, хусусан, ҳуқуқ ижодкорлигининг назарий-методологик таҳлили ҳамда унда прокуратура органлари иштирокининг умумий тавсифи, яъни прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг мақсади, ўзига хос хусусиятлари ва принциплари, прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштироки шакллари ва уларни амалга оширишда бошқа давлат органлари билан ўзаро ҳамкорлиги, прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолаш соҳаларига муҳим илмий аҳамият касб этувчи тадқиқот йўналиши каби алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Республикамизда прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш, мамлакатни модернизация қилиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини ҳамда ишлаб чиқиётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг қонунийлигини таъминлашда прокуратура органларининг ролини кучайтириш мақсадида кенг қамровли ислоҳотлар амалга оширилмоқда. “Ўзбекистон Республикаси қонунчилигини ривожлантириш концепциясини ишлаб чиқиш”² 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида белгиланган устувор вазифалардан бири бўлиб, бу эса прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятига оид миллий қонунчиликни янада такомиллаштиришни долзарб вазифа этиб белгиламоқда.

Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш, мамлакатни модернизация қилиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлашда прокуратура

¹ www.epp.genproc.gov.ru

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ–60-сон Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон.

органларининг ролини кучайтириш тўғрисида” 2017 йил 18 апрелдаги ПФ-5019-сон, “Прокуратура органларининг қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ижросини таъминлашдаги фаолияти самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2018 йил 15 февралдаги ПФ-5343-сон, “2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон фармонлари ва соҳага оид бошқа қонунчилик ҳужжатларининг ижросини муайян даражада амалга оширишга ушбу диссертация тадқиқоти хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига мослиги. Мазкур диссертация республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг айрим жиҳатларига бағишланган бир қанча илмий ишлар олиб борилган. Хусусан, мустақиллик йилларида мамлакатимизда прокуратура органлари фаолияти ва функциялари, уларнинг ривожланиш тарихи, шунингдек, қонунчилик ташаббуси ҳуқуқини амалга ошириши билан боғлиқ айрим масалалар Д.Х.Абдуқадыров, Ш.Н.Бердияров, З.С.Ибрагимов, Х.А.Каримов, Е.В.Коленко, А.Б.Комилов, О.Мадалиев, Г.Р.Маликова, М.М.Мамасиддиқов, М.Махбубов, Д.М.Миразов, Ҳ.Т.Одилқориев, Б.Х.Пулатов, Ф.Х.Рахимов, М.Х.Рустамбоев, А.Х.Саидов, Т.А.Умаров, М.А.Хусанова ва бошқаларнинг илмий ишларида ўз аксини топган.

МДХ давлатларида прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти Р.Р.Абляскин, Т.А.Ашурбеков, С.Н.Бабаев, А.И.Баженов, И.Ж.Бахтыбаев, В.Г.Бессарабов, А.Ю.Винокуров, С.Х.Джиоев, Р.Ш.Досымбекова, К.А.Дунбинская, А.А.Жидких, Е.Л.Забарчук, И.А.Залужная, М.У.Заидова, Д.В.Иванюшко, М.М.Какителашвили, В.А.Ковин, С.Г.Манакова, В.В.Олейник, И.В.Орловская, Дж.Р.Паштов, О.Н.Петрова, А.С.Саломаткин, Е.Ю.Хуторецкая, В.Ю.Шабухин, М.С.Шалумов, Н.Э.Шалумова ва бошқаларнинг тадқиқот ишлари ушбу масаланинг у ёки бу жиҳатларига бағишланган.

Хорижий давлатларда Д.Гловка, У.Крастинс, А.Кучс, В.Лакуер, В.Лихолажа, А.Ниедре, Д.Ормерод, Э.Трэлс, Ж.Хупер, Ж.Эаглин ва бошқа олимларнинг илмий ишларида прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштироки масалалари баён қилинган¹.

Шунга қарамасдан, мамлакатимизда прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асослари алоҳида монографик тадқиқот иши даражасида комплекс ўрганилмаган.

¹ Мазкур манбалар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Академиясининг илмий тадқиқот ишлари режасига киритилиб, илмий тадқиқотларнинг устувор йўналишлари доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга оид илмий асосланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

прокуратура органларида ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ривожланиш тарихини пухта таҳлил қилиш;

ҳуқуқ ижодкорлигининг назарий-методологик асосларининг мазмун-моҳиятини очиб бериш ҳамда унда прокуратура органлари иштирокининг ўрни ва ролини аниқлаш;

прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг принциплари ва ўзига хос хусусиятини тадқиқ қилиш;

прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокининг ҳуқуқий асосларини таҳлил қилиш ҳамда мазмун-моҳиятини очиб бериш;

қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга бўлган субъектлар билан прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги ўзаро ҳамкорлиги механизмларни такомиллаштиришга оид хулосаларни асослантириб бериш;

прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолаш тизимини жорий этиш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш;

хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини қиёсий-ҳуқуқий тадқиқ этиш асосида ижобий тажрибани мамлакатимизга татбиқ этиш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш;

прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ўрганиш орқали уларни ривожлантириш юзасидан илмий асосланган тавсия ва таклифларни шакллантириш.

Тадқиқотнинг объекти прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини ташкил этиш билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини ташкилий-ҳуқуқий асосларини тартибга солишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, айрим хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти, статистик материаллар ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлардан иборатдир.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот давомида тизимли тузилмавий, киёсий-ҳуқуқий таҳлил, мантиқий, аниқ социологик, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, индукция ва дедукция, эмпирик материал ва статистик маълумотлар таҳлили, қонун ҳужжатларини шарҳлаш, кузатув, тадқиқот ўтказиш, махсус-илмий ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини ўрганиш каби усуллардан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий Мажлисидаги доимий вакили институтини таъсис этиш зарурлиги асослаб берилган;

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тарзидаги буйруқлар қабул қилиниши ва қонунчиликда белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилиши лозимлиги асослаб берилган;

прокуратура органлари томонидан қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти таҳлили натижасида қонунчилик нормаларини такомиллаштириш заруратининг аниқланганлиги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишга асос бўлиши зарурлиги илмий исботланган;

жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини ўрганиш яқунлари прокуратура органлари томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишга асос бўлиши лозимлиги илмий асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижаси қуйидагилардан иборат:

“ҳуқуқ ижодкорлиги” тушунчасига муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-моддаси, Ўзбекистон Республикасининг “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Қонуни билан тасдиқланган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиётнинг 102-бандини ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг Регламентининг 33-бандига прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштиришни назарда тутувчи тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш бўйича муаллифлик таклифлари ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-бўлимини “Ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиш” деб номланган янги 11-боб билан тўлдириш таклифи ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни лойиҳаси ишлаб чиқилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Диссертация тадқиқотининг ҳар бир боби якунида келтирилган хулосалар, шунингдек, диссертация ишининг хулосасида ўз аксини топган умумназарий тўхтамлар (қоидалар), қонунчилик ҳужжатларини такомиллаштириш ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини ривожлантириш бўйича ишлаб чиқилган таклифлар прокурор назорати, давлат

ва ҳуқуқ назарияси, конституциявий ҳуқуқ, юридик техника фанларида мавжуд бўлган назарий қарашларга, ушбу соҳадаги халқаро ҳужжатлар, хорижий мамлакатлар қонунчилиги, миллий қонунчилик нормаларига, шунингдек, ҳуқуқни қўллаш амалиётига, шу билан бирга, ижтимоий сўров натижаларига асосланганлиги билан белгиланади. Хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган. Олинган натижалар ваколатли органлар томонидан тасдиқланган ва амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти, ундаги назарий хулоса ва таклифлар прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш юзасидан илмий тадқиқотлар олиб бориш, соҳага оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар нормаларини шарҳлаш ва амалдаги қонунчиликни такомиллаштириш ҳамда “Прокурор назорати”, “Маъмурий ҳуқуқ” фанлари илмий-назарий бойитишда намоён бўлади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик ҳужжатларини ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда, шунингдек, ҳуқуқни қўллаш амалиётида фойдаланиш билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Илмий ишнинг натижаларидан қуйидагиларда фойдаланилган:

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий Мажлисдаги доимий вакили институтини таъсис этиш ҳақидаги таклифдан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларда Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони 2-илоvasи билан тасдиқланган “Инсон кадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили”да амалга оширишга оид Давлат Дастурининг 21-бандини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 15 июлдаги 12/21-49-сон далолатномаси). Ушбу таклифларнинг жорий этилиши прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштиришга, шу жумладан, ушбу масалаларни қонунчилик ҳужжатларида аниқ белгиланишига хизмат қилган;

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тарзидаги буйруқлар қабул қилиши ва қонунчиликда белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилиши лозимлиги ҳақидаги таклифдан Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 22-моддасини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2022 йил 2 июлдаги 27/157-22-сон далолатномаси). Мазкур таклифнинг амалга оширилиши Бош прокурор томонидан норматив тусда қабул қилинадигин буйруқнинг ҳуқуқий мақомини қонунчилик ҳужжатларида аниқ белгиланишига хизмат қилган;

прокуратура органлари томонидан қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти таҳлили натижасида қонунчилик нормаларини такомиллаштириш заруратининг аниқланганлиги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини

ишлаб чиқишга асос бўлиши ҳақидаги таклифдан Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 22-моддасини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2022 йил 2 июлдаги 27/157-22-сон далолатномаси). Мазкур таклифнинг амалга оширилиши прокуратура органлари томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишнинг асосларини белгиланишига хизмат қилган;

жисмоний ва юридик шахсларнинг муҳофазатларини ўрганиш яқунлари прокуратура органлари томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишга асос бўлиши ҳақидаги таклифдан Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни 22-моддасини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг 2022 йил 2 июлдаги 27/157-22-сон далолатномаси). Мазкур таклифнинг амалга оширилиши прокуратура органлари томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишнинг асосларини белгиланишига хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Диссертациянинг асосий мазмуни ва илмий натижалари 4 та илмий анжуманда, жумладан, 2 та халқаро ва 2 та республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий конференция, давра суҳбатлари ва семинарларда синовдан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Тадқиқот мавзуси бўйича диссертацияларнинг асосий илмий натижалари жами 17 та илмий журналларда 9 та (шундан, 2 таси хорижда) мақола чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, саккизта параграфни ўз ичига олган учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Ишнинг ҳажми 154 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, диссертация мавзуси бўйича хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, тадқиқот мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсади, вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси ҳамда эълон қилинганлиги, диссертациянинг тузилиши ва ҳажми ёритилган.

Диссертациянинг биринчи боби “**Ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини амалга оширишда прокуратура органлари иштирокининг тарихий ва назарий асослари**” деб номланиб, у ўз ичига учта параграфни камраб олади.

Мазкур боб доирасида прокуратура органларининг ривожланиш тарихи муаллиф томонидан уч даврга ажратилган ҳолда илмий таҳлил қилинади.

Хусусан, **биринчи даврда** (*Чор Россияси мустамлакаси даври*) Ўзбекистон худудида прокуратура органларининг шаклланиши рўй берганлиги, XIX асрда Россия Марказий Осиёни босиб олгунига қадар бўлган даврда Бухоро амирлиги, Қўқон ва Хива хонликларида прокуратура ёки у сингари орган фаолият кўрсатмаганлиги, прокурор назорати институти илк маротаба 1867 йилги Туркистон ўлкасини бошқариш тўғрисидаги вақтинчалик низомда назарда тутилганлиги таъкидланади. **Иккинчи даврда** (*Собиқ Иттифоқ даври*) Ўзбекистон худудида прокуратура органларининг тугатилиши билан бошланиб, кейинчалик қайтадан ташкил этилиши ҳамда мустақил орган сифатида шаклланиши исботланади. Тадқиқотчи бу даврдаги қонунчилик ҳужжатларини пухта таҳлил қилган ҳолатда, ушбу даврнинг ўзига хослигини илмий таҳлил қилади ва фуқаролар ва муассасалар фаолияти қонунийлиги устидан назорат (умумий назорат), жиноятларни тергов қилиш фаолияти қонунийлиги устидан назорат, суд органлари фаолияти қонунийлиги устидан назорат (суд назорати), жазони ижро этиш муассасалари фаолияти устидан назорат турли давлат органлари томонидан амалга оширилганлигини ифодалаб беради.

Шу билан бир қаторда, муаллиф **учинчи давр** – мустақиллик йилларида прокуратура органларининг ривожланишига алоҳида эътибор қаратиб, прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти нисбатан янги йўналиш шаклланганлигини ҳамда сўнгги беш йил ичида сезиларли даражада ривожланганлигини таъкидлайди.

Тадқиқотчи мазкур боб доирасида бир қатор миллий ва хорижий олимларнинг (*А.П. Мазуренко, Ю.Ю. Ветютнев, Е.И.Козлова, О.Е. Кутафин, А.М. Хашимхонов ва б.*) ҳуқуқ ижодкорлиги борасидаги фикр-мулоҳазаларини ўрганган ҳолда, уни **кенг ва тор маънода** тушуниш кераклигини, шунингдек қонунлар ва юридик техника талабларига зид равишда ишлаб чиқилган ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилишни ҳуқуқ ижодкорлиги деб ҳисоблаб бўлмаслигини таъкидлайди.

Изланишлар натижасида тадқиқотчи **ҳуқуқ ижодкорлиги** ва **қонун ижодкорлиги** тушунчаларига алоҳида тўхталиб, *ҳуқуқ ижодкорлиги* бу барча ваколатли органларнинг, давлатнинг ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш ва нашр этиш бўйича фаолияти бўлса, *қонун ижодкорлиги* – бу қонун чиқарувчи ҳокимият органлари томонидан қонунларни яратиш ва қабул қилиш жараёнидир, деб баҳолайди. Якунида юқоридаги тушунчалар бўйича қуйидаги муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилади:

Ҳуқуқ ижодкорлиги деганда, ваколатли органлар ёки мансабдор шахслар, шунингдек, аҳоли томонидан ижтимоий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш заруратини аниқлаган ҳолда ҳуқуқий нормаларни яратиш, ўзгартириш, бекор қилиш бўйича фаолияти тушунилади.

Қонун ижодкорлиги деганда, қонунларни қабул қилиш йўли билан ҳуқуқий нормаларни қабул қилишни тушуниш мақсадга мувофиқ. Бунда қонун ижодкорлиги – давлат ва унинг органлари фаолиятининг энг муҳим жиҳатларидан бири, уларнинг фаоллиги шакли бўлиб, унинг бевосита мақсади

ҳуқуқий нормаларни шакллантириш, уларни ўзгартириш, бекор қилиш ёки тўлдириш ҳисобланади.

“Норма ижодкорининг ўз ваколатидан келиб чиққан ҳолда норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш, уни ўзгартириш ёки бекор қилиш фаолияти – **норма ижодкорлиги** фаолияти ҳисобланади”.

Шу нуқтаи назарда келиб чиқиб, тадқиқотчи ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиш прокуратура фаолиятининг устувор йўналишларидан бири эканлигини, прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок эта туриб, бир вақтнинг ўзида, ўзига юклатилган қонун устуворлигини таъминловчи ҳуқуқни ҳимоя қилиш функциясини амалга оширишни асослаб берган.

Диссертант томонидан прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштирокининг **10 та** принциплари (*қонунийлик, демократия, ошкоралик, инсонпарварлик, одиллик, ҳуқуқ ижодкорлигининг илмий асосланганлиги, касбий маҳорат, тизимлилик ва изчиллик принциплари, ҳуқуқ ижодкорлигининг доимий ривожланиши ва ўз вақтида амалга оширилиши*) алоҳида ажратиб кўрсатилади. Сабаби ушбу принциплар прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлигидаги бош мезон ҳисобланади.

Тадқиқотнинг иккинчи боби “**Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирокининг механизмлари**”га бағишланган бўлиб, у ўз ичига уч параграфни қамраб олган. Мазкур бобда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокининг ҳуқуқий асослари, уларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштироки шакллари ва бу борада давлат органлари билан ўзаро ҳамкорлиги, шунингдек прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолаш масалалари илмий таҳлил қилинган.

Изланувчи ушбу боб доирасида прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки борасидаги қонунчилик ҳужжатларини таҳлил қилади. Бу жараёнларда алоҳида эътибор Янги Ўзбекистонни барпо этишнинг дастлабки босқичида прокуратура органларининг қонун ижодкорлиги функцияси кескин кучайганлигига қаратилади. Хусусан, Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш бўйича 2017–2021 йилларда қабул қилинган давлат дастурларида Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси зиммасига **52 та** (2017 йилда – **21 та**, 2018 йилда – **20 та**, 2019 йилда – **3 та**, 2020 йилда – **6 та** ҳамда 2021 йилда – **2 та**) муҳим ва долзарб норматив-ҳуқуқий ҳужжатни бевосита ишлаб чиқиш ҳамда 139 та (2017 йилда – 39 та, 2018 йилда – 39 та, 2019 йилда – 36 та, 2020 йилда – 15 та ҳамда 2021 йилда – 10 та) норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлашда иштирок этиш вазифаси юклатилганлиги асослантирилган.

Таҳлиллар натижасида, тадқиқотчи сўнгги йилларда прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки сезиларли даражада фаоллашганлигини инобатга олиб, “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунни “**Ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиш**” деб номланган алоҳида модда билан тўлдириш мақсадга мувофиқ эканлиги ҳақидаги хулосага келади.

Шу билан бир қаторда, ҳозирги вақтда прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги ваколатлари ва уларни амалга ошириш тартиби Бош прокуратуранинг ҳуқуқий ҳужжатларида етарли даражада тартибга солинмаганлиги боис, **Бош прокуратуранинг услубий тавсияларини** ишлаб чиқиш зарурлиги таъкидланади.

Мазкур боб доирасида алоҳида аҳамият прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштироки шакллари ва уларни амалга оширишда бошқа давлат органлари билан ўзаро ҳамкорлиги масаласига қаратилади. Тадқиқотчи илмий адабиётларга мурожаат этган ҳолда прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки шаклларини таҳлил қилади. Бу жараёнларда бир қатор олимлар (*А.И.Алексеев, В.Б.Ястребов, Р.Р.Абляскин, Н.В.Григорьева, Ю.Е.Винокуров, В.Г.Бессарабов, Р.Б.Хуторецкий, В.П.Рябцев, А.А.Жидких, Е.Л.Забарчук, А.С.Саломаткин, Ю.А.Тихомиров, Л.В.Андриченко, В.А.Ковин, М.С.Шалумов*) билан илмий мушоҳадага киришади.

Ушбу олимларнинг илмий қарашларида принципиал зиддиятлар мавжуд эмаслигини, шунингдек, уларнинг фикрлари турли вақтларда амалда бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида шаклланганлигини исботлаб беради. Натижада, диссертант прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиши шакллариининг мазмун-моҳиятини тўлиқ очиб бериш учун уларни **асосий** ва **қўшимча** шаклларга бўлиб ўрганиш мақсадга мувофиқ, эканлиги ҳақидаги илмий хулосага келади.

Албатта бу жараёнларда давлат органлари билан ҳамкорлик жуда ҳам муҳим эканлигини, бунда энг асосий ўринни прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этишининг нисбатан кенг қўлланиладиган йўналиши **қонунчилик ташаббуси ҳуқуқидан** фойдаланиш эканлигини таъкидлайди. Миллий олимларимизнинг (*М.А.Ахмедшаева, Д.Х.Абдукадыров, М.А.Хусанова*) қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи борасидаги илмий қарашларига алоҳида аҳамият қаратади ва уларнинг фикр-мулоҳазаларини қўллаб-қувватлаган ҳолда ўзининг қуйидаги муаллифлик таърифини ишлаб чиқади.

Қонунчилик ташаббуси – *бу тегишли ваколатга эга органлар ва мансабдор шахсларнинг қонун чиқарувчи органга қонун лойиҳасини кўриб чиқиш мажбуриятини келтириб чиқарадиган, қонун лойиҳаларини ёки амалдаги қонунларга ўзгартириш киритиш ёки бекор қилиш тўғрисидаги таклифларни киритиш ҳуқуқидир.*

Тадқиқотчи, Бош прокурорнинг қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи билан киритилган ҳамда қабул қилинган қонунларнинг (2017–2020 йилларда – жами **28 та**) мазмунини таҳлил қилади, улар прокуратура органлари фаолиятини такомиллаштириш (**7%**), жамоат хавфсизлигини таъминлаш, жиноятчиликка қарши курашиш, жиноят ва маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қонунчиликни такомиллаштириш (**50%**), жиноят-процессуал қонунчиликни такомиллаштириш (**21 %**), инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш (**14%**), ижро юритуви самарадорлигини оширишга (**7%**) қаратилганлигини эътироф этади.

Таъкидлаш керакки, прокуратура ходимлари фаолиятини баҳолаш бошқарувнинг муҳим омили саналади. Шу боис, изланувчи прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиши унинг ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятининг таркибий қисмларидан бири ҳисобланишини билдиради. Энг, асосийси прокуратура органлари фаолиятини баҳолаш бўйича илмий изланишлар деярли олиб борилмаганлигига алоҳида аҳамият қаратади.

Таҳлиллар натижасида, прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки самарадорлигини баҳолаш электрон тизим орқали амалга оширилиши ҳақидаги хулосага келади. Бунинг учун алоҳида электрон платформанинг КРІ дастурий таъминотида ҳуқуқ ижодкорлиги соҳасида амалга оширилган ишлар юзасидан маълумотлар киритиб борилишини ҳамда амалга оширилган ишлар таҳлил қилинган ҳолда тегишли баллар қўйилишини, бунда КРІ дастурига маълумотларнинг тўғри киритилиши ва асослантирилувчи ҳужжатларнинг илова қилинган ҳолда юкланишига тегишли прокуратура органи ходимлари масъул бўлиб ҳисобланишини таъкидлайди.

Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертация ишининг **“Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокига оид хорижий тажриба ва миллий қонунчиликни такомиллаштириш масалалари”**, деб номланган учинчи боб ўз ичига иккита муҳим параграфни қамраб олади. Мазкур боб доирасида хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг ўзига хос жиҳатлари ҳамда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини такомиллаштириш истиқболлари ўз аксини топган.

Хусусан, прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиши кўп жиҳатдан мамлакат ҳуқуқий тизими (*романо-герман, англо-саксон, диний-анъанавий ҳуқуқ оиласи*), давлат тузилиши (*унитар ёки федератив*), прокуратуранинг давлат ҳокимияти тизимидаги ўрни ва аҳамияти (*мустақил давлат органи, суд ёки ижро ҳокимиятига мансуб*), давлатнинг тарихий, ҳуқуқий урф-одатлари ва бошқа миллий хусусиятлари каби омилларга боғлиқ эканлиги таъкидланади.

Шу боис, **АҚШ, Ғарбий ва Шарқий Европа** давлатлари, **Япония, Испания, Португалия, Сербия, Хорватия, Вьетнам, ХХР, КХДР, Куба, Перу, Польша** ва **МДХ** каби давлатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг ўзига хос жиҳатлари таҳлил қилинади.

Таҳлиллар натижасида, тадқиқотчи хорижий прокуратура органларининг **ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этишининг бир қатор шакллари асослаб беради**. Хусусан, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш, бекор қилиш ва қабул қилиш бўйича таклифлар киритиш, ижтимоий муносабатларини ҳуқуқий тартибга солиш зарурлигини аниқлаш (*Латвия*), қонун лойиҳаларини мустақил равишда ишлаб чиқиш ва парламентга тақдим этиш (*Куба, Перу, Вьетнам*), бошқа давлат органлари томонидан

норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқишда иштирок этиш (*Корея, Аргентина, Грузия*), ишлаб чиқиладиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга ҳуқуқий баҳо бериш (*АҚШ, Польша*), бошқа давлат органларига маслаҳатлар бериш (*АҚШ, Исроил, Эрон*) каби шакллар изоҳлаб берилди.

Бу борада тадқиқотчи томонидан халқаро стандартларга ҳам алоҳида аҳамият қаратилади. Хусусан, изланувчи МДХга аъзо давлатлар Парламентлараро Ассамблеясининг XXVII ялпи мажлисида қабул қилинган “Прокуратура тўғрисида”ги намунавий қонунини пухта таҳлил қилади ва миллий қонунчилигимизни такомиллаштириш бўйича таклифларни илгари суради.

Хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг таҳлили асосида қуйидаги хулосаларга келинади:

биринчидан, прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги, шу жумладан қонун ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиши прокуратуранинг асосий вазифаси ҳисобланмайди (Ўзбекистон Республикасида ушбу масала “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-моддасига асосан прокуратура органлари фаолиятининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади) ҳамда ушбу вазифа унчалик кўп бўлмаган давлатларнинг конституцияларда, прокуратура тўғрисидаги қонунларда ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда мустаҳкамланган;

иккинчидан, дунёнинг аксарият давлатларида замонавий шароитларда прокуратура органлари ўзининг асосий функциялари билан бирга қўшимча функцияларни ҳам амалга оширади;

учинчидан, ижобий хорижий тажриба сифатида Бош прокуратуранинг Олий Мажлисидаги Ваколатли вакили лавозимини жорий этиш таклиф этилади;

тўртинчидан, Бош прокурорнинг Олий Мажлис Сенатидаги ҳисоботида прокурор назоратини амалга ошириш давомида аниқланган қонунчиликдаги бўшлиқлар ва қарама-қаршиликлар тўғрисида маълумот киритишни, шунингдек, қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги бўшлиқлар ва қарама-қаршиликлар тўғрисида ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Президентига ахборот киритиб бориш механизмини назарда тутиш мақсадга мувофиқлиги ҳақидаги хулосаларга келинади.

Шунингдек, ушбу параграф доирасида диссертант прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокининг норматив-ҳуқуқий асосларини янада такомиллаштириш, бунда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокининг норматив-ҳуқуқий асосларини янада такомиллаштиришнинг қуйидаги **10 та** устувор йўналишларини ажратиб кўрсатади.

– “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида амалга ошириладиган функциялари тўғрисидаги, уларнинг предмети ва прокурор ваколатларини белгилайдиган **муस्ताқил боб билан тўлдириш** ва ҳудудий прокуратура органлари томонидан маҳаллий кенгашларга кўриб чиқиши учун қарор лойиҳасини киритиш ваколатини бериш;

– тартибга солиш таъсирини баҳолаш тизимидаги ҳуқуқий бўшлиқни бартараф этиш мақсадида прокуратура органларини фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларига, таъсир кўрсатувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ёки қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжат бўйича хулоса берувчи орган сифатида белгилаш;

– “Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларида ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятни ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги низомни тасдиқлашни назарда тутувчи Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг буйруғини қабул қилиш, шу билан бирга прокурорларининг ҳуқуқ ижодкорлиги ишида иштирокининг илғор тажрибаларини умумлаштириш ва кенг тарқатиш мақсадида, бу борадаги амалиёт бўйича **мунтазам йиғма таҳлилий маълумотнома тайёрлаш** тизимини жорий этиш;

– ҳозирги вақтда ҳуқуқий мониторинг тизими самарали ишламаётганлигини инобатга олиб, мазкур жараёнда **прокуратура органларининг иштирокини кучайтириш**, ҳуқуқий мониторинг жараёнида тўпланадиган маълумотлар асосида Бош прокуратуранинг кейинги йилга мўлжалланган **қонун ижодкорлиги дастурини** шакллантириш;

– прокуратура органларининг норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг **коррупцияга қарши экспертизасини ўтказишдаги роли ва иштирокини** кучайтириш;

– прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокини **ташкилий қўллаб-қувватлаш даражасини** ошириш;

– “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида амалга ошириладиган функциялари тўғрисидаги, уларнинг предмети ва прокурор ваколатларини белгиладиган **мустақил боб билан тўлдириш**;

– ҳуқуқ ижодкорлигининг замонавий тенденциялари билан батафсил таништириш ва прокуратура органларининг бу борадаги фаолиятини самарали ташкил этиш мақсадида мазкур фаолият билан банд бўлган прокуратура ходимларининг **касбий тайёргарлиги даражасини мунтазам ошириб бориш** зарурлиги асослаб берилган.

ХУЛОСА

Прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларига оид юридик илмий адабиётларни, мазкур масала юзасидан ҳуқуқни қўллаш амалиётини, статистик маълумотларни ҳамда хорижий давлатлар қонун ҳужжатларини ўрганиш ва таҳлил қилиш уни такомиллаштиришга оид қуйидаги таклиф ва илмий тавсиялар ишлаб чиқилишига асос бўлди:

I. Илмий-назарий аҳамиятдаги хулосалар:

1. “Ҳуқуқ ижодкорлиги”, “норма ижодкорлиги” тушунчаларига қуйидагича муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилди:

“Хуқуқ ижодкорлиги бу – ваколатли органлар ёки мансабдор шахслар, шунингдек, аҳоли томонидан ижтимоий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш заруратини аниқлаган ҳолда ҳуқуқий нормаларни яратиш, ўзгартириш, бекор қилиш бўйича фаолияти”.

*“Норма ижодкорининг ўз ваколатидан келиб чиққан ҳолда норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш, уни ўзгартириш ёки бекор қилиш фаолияти – **норма ижодкорлиги** фаолияти ҳисобланади”.*

2. Прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этишининг қуйидаги **мақсадлари** аниқланди:

- қонун устуворлигини таъминлаш;*
- қонунларнинг халқаро ҳуқуқ принциплари ва нормаларига мувофиқлигини таъминлаш;*
- прокуратура томонидан амалга оширилаётган ҳуқуқий сиёсатнинг бирлигини таъминлаш;*
- ўтказилаётган ислоҳотларнинг самарали амалга оширилишини таъминлаш;*
- ижтимоий муносабатларини ҳуқуқий тартибга солишнинг тегишли даражасини таъминлайдиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тизимини шакллантиришда иштирок этиш;*
- мамлакат ҳудудида ягона ҳуқуқий маконни шакллантиришга ҳар томонлама кўмаклашиш;*
- жамият ва давлат эҳтиёжларига зид бўлган тор, идоравий манфаатлар таъсирини камайтириш;*
- ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти иштирокчилари томонидан манфаатлар тўқнашувига қарши курашиш;*
- инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш;*
- қонунчиликни тизимлаштириш бўйича ишлар сифатини ошириш.*

3. Прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштироки **объекти** (прокурорлар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ёки уларнинг алоҳида нормаларини қабул қилиш, ўзгартириш, тўлдириш ёки бекор қилиш бўйича фаолиятини амалга ошириш ваколатларини амалга оширишда вужудга келувчи ҳуқуқий муносабатлар мажмуи) ва **предмети** (прокурорларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан белгиланган Конституцияга риоя қилиниши ва мамлакат ҳудудида амалда бўлган қонунларнинг, халқаро шартномаларининг ижро этилишини таъминлаш, қонун устуворлиги ва қонунийликни мустаҳкамлаш, инсон ва фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонун билан қўриқланадиган манфаатлари ҳимояси ҳамда прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги бошқа мақсадларни амалга ошириш бўйича фаолияти) аниқланди.

4. Прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиши шакллари **асосий** ва **қўшимчага** бўлиш мумкин.

Бунда прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этишининг **асосий шакллари**га қуйидагилар **киради**: Бош прокурорнинг қонунчилик ташаббуси ҳуқуқини амалга ошириш, прокуратурага келиб тушган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ҳуқуқий ва коррупцияга

қарши экспертизадан ўтказиш ҳамда уларнинг натижалари бўйича ҳуқуқий хулосалар тайёрлаш.

Прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этишининг **қўшимча шаклларига қўйидагилар киради:** ҳуқуқ ижодкорлиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиётида қонунийлик ҳолатини ҳуқуқий мониторинг қилиш; ҳуқуқ ижодкорлиги билан боғлиқ давлат дастурлари бўйича таклифлар тайёрлаш ва киритиш; прокурорларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини тайёрлаш бўйича ишчи гуруҳлар йиғилишларида йиғилишларида иштирок этиши; қонун лойиҳаларини муҳокама қилиш ва уларнинг қабул қилиниши муносабати билан Олий Мажлис палаталари, қўмиталари, сиёсий партиялар фракциялари йиғилишларида, шу жумладан, вакиллар гуруҳи таркибида иштирок этиш; норматив-ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш (ўзгартириш, бекор қилиш) ваколатига эга давлат органига таклифлар киритиш.

II. Қонун ҳужжатларини такомиллаштириш юзасидан таклифлар:

5. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-моддасидаги **“қонун ижодкорлиги фаолиятида”** сўзларини **“ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида”** деб ўзгартириш мақсадга мувофиқ.

6. Ўзбекистон Республикасининг “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Қонуни билан тасдиқланган “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни юридик-техник жиҳатдан расмийлаштиришнинг ягона услубиёти”нинг 102-бандини ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг Регламентининг 33-бандини **қўйидаги мазмундаги еттинчи хатбоши** билан тўлдириш мақсадга мувофиқ:

“Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси билан – қонунийлик муҳитига, инсон ҳуқуқ ва эркинликларига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган, шунингдек, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, жиноятчиликка қарши курашишга, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашга, юридик жавобгарлик белгилашга, ижро иш юритуви ва жазони ижро этишга тааллуқли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг лойиҳалари”.

7. Янги таҳрирдаги “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-бўлимини **“Ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиш”** деб номланган ва тегишли моддаларни ўз ичига олган 11-боб билан тўлдириш таклиф этилади (*қонун лойиҳаси диссертацияга илова қилинади*).

III. Прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти билан боғлиқ ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришга доир тавсиялар:

8. Бош прокуратура томонидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармон ва қарорлари ижросини жойига чиқиб ўрганиш амалиётини янада самарали ташкил этиш мақсадида ушбу жараёнда жамоатчилик, фуқаролик жамияти институтлари, шу жумладан, оммавий

ахборот воситалари иштирокини назарда тутиш зарур. Бунда ижроси жойига чиқиб ўрганиладиган Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони ёки қарори ҳақида камида бир ой олдин Бош прокуратуранинг расмий веб-сайти ҳамда ижтимоий тармоқлар орқали бу ҳақда хабар бериш ҳамда бир ой давомида фуқаролар, блогерлар ва фуқаролик жамияти институтларидан тушган таклифларни умумлаштириш ва келгусида ушбу материаллардан ўрганишлар жараёнида фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

9. Бош прокуратуранинг **Олий Мажлисидаги Ваколатли вакили лавозимини** жорий этиш зарурати асосланди. Бу сўнгги вақтда прокуратуранинг қонун ижодкорлиги фаолияти сезиларли даражада фаоллашганлигини инобатга олган ҳолда, парламент ва қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъекти сифатида Бош прокуратуранинг ўзаро самарали ҳамкорлигини таъминлайди. Шунингдек, Бош прокуратуранинг Олий Мажлисидаги Ваколатли вакилининг мақомини Бош прокурор ўринбосарига тенглаштириш ҳамда Олий Мажлис палаталарида Бош прокуратура томонидан киритилган қонун лойиҳаларининг муҳокамаси ва ҳимоясини, шунингдек, Олий Мажлис Сенатида Бош прокурор ҳисоботи эшитилишини ташкил этишда ўзаро самарали ҳамкорликни йўлга қўйиш билан боғлиқ вазифаларини аниқ белгилаб бериш лозим.

10. Бош прокурорнинг Олий Мажлис Сенатидаги ҳисоботида прокурор назоратини амалга ошириш давомида аниқланган қонунчиликдаги бўшлиқлар ва қарама-қаршиликлар тўғрисида маълумот киритишни, шунингдек, қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги бўшлиқлар ва қарама-қаршиликлар тўғрисида **ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Президентига ахборот киритиб бориш механизмининг назарда тутиш мақсадга мувофиқ.**

11. Бош прокуратуранинг Қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш муаммоларини таҳлил қилиш бошқармасининг зиммасига **Бош прокуратура томонидан ишлаб чиқилган ҳамда белгиланган тартибда Олий Мажлис Қонунчилик палатасига, Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясига ҳамда Вазирлар Маҳкамасига киритилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаш бўйича прокуратура органларининг фаолиятини мувофиқлаштириш вазифасини ҳам юклаш тўғри бўларди.** Қонун лойиҳасини Олий Мажлис палаталарида ҳимоя қилиш бўйича вакиллар гуруҳи таркибига Бошқарманинг масъул ходими киритилиши шартлигини ҳам белгилаб қўйиш лозим бўлади.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Тартибга солиш таъсирини баҳолаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2021 йил 15 мартдаги ПҚ–5025-сон Қарори талабларидан келиб чиқиб, шунингдек, прокуратура ҳам ҳуқуқ ижодкорлигининг фаол иштирокчисига айланганлигини инобатга олиб, **Бош прокуратура томонидан ишлаб чиқилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг тартибга солиш таъсирини баҳолашдан ўтказиш вазифасини Қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш муаммоларини таҳлил қилиш бошқармасига юклаш лозимлиги асосланди.**

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Тартибга солиш таъсирини баҳолаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2021 йил 15 мартдаги ПҚ–5025-сон Қарори талабларидан келиб чиқиб, прокуратура органларини фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларига, таъсир кўрсатувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ёки қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжат бўйича **хулоса берувчи орган сифатида белгилаш** мақсадга мувофиқ. Бу “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 2-моддасида прокуратуранинг асосий вазифаларидан бири сифатида белгиланган фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

14. Худудий прокуратура органлари томонидан маҳаллий кенгашларга кўриб чиқиши учун қарор лойиҳасини киритиш ваколатини берилиши лозим. Мазкур ҳуқуқнинг берилиши худудларда қонунийлик муҳитини таъминлашга ҳисса қўшади.

15. Ҳуқуқий мониторингни амалга ошириш жараёнида прокуратура органларининг иштирокини кучайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”, “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ҳуқуқий мониторингнинг замонавий механизмлари асосида қонун ҳужжатлари ижросининг самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2019 йил 2 ноябрдаги ПҚ–4505-сон Қарорига прокуратура органлари томонидан ҳуқуқ ижодкорлиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиётида қонунийлик ҳолатини ҳуқуқий мониторинг қилишга оид тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш лозимлиги асослаб берилди.

16. Прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини қонунийлик, адолатлилик, беғаразлик, холислик, шаффофлик, ҳар тарафлама ва ишончлилик принципларига асосланган ҳолда фаолият натижаларига доир ҳисоботлар, меҳнат ва ижро интизомини ўрганиб бориш натижалари ҳамда ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки тўғрисидаги бошқа маълумотлар асосида **ҳар йили яқунлари бўйича баҳолаш тизимини жорий этиш** илгари сурилади.

17. Бош прокуратуранинг Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳамда Олий Мажлис билан Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва келишишнинг ягона электрон тизими (project.gov.uz) орқали **ҳуқуқ ижодкорлигида электрон ҳамкорлигини йўлга қўйиш** мақсадга мувофиқдир.

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES
DSc. 31/31.12.2020. Yu.67.01 AT THE ACADEMY OF THE GENERAL
PROSECUTOR'S OFFICE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**THE ACADEMY OF THE GENERAL PROSECUTOR'S
OFFICE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

SAIDOV SHOKHRUKHKHON MUZAFFAROVICH

**ORGANIZATIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE LAW-
MAKING ACTIVITIES OF THE PROSECUTOR'S OFFICE AND ISSUES
OF THEIR IMPROVEMENT**

12.00.07 - Judicial authority. Prosecutorial supervision. Organization of law enforcement activity. Advocacy

ABSTRACT
of doctoral thesis (PhD) on legal sciences

Tashkent – 2022

The theme of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan with number B2021.2. PhD/Yu357

The dissertation is prepared at the Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English and Russian (resume)) on the website of the Scientific Council (www.proacademy.uz) and Information educational portal «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Scientific supervisor:	Ruziyev Zafar Raimovich Doctor of Sciences in Law, Professor
Official opponents:	Muhamedov Utkirbek Hazratkulovich Doctor of Sciences in Law, Professor Komilov Avazbek Bokijonovich Doctor of Philosophy in Law (PhD)
Leading organization:	The Lawyers' Training Center under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

The defense of the dissertation will take place on 21 December, 2022 at 15⁰⁰ am at meeting of the Scientific Council DSc. 31/31.12. 2020.Yu.67.01 at the Academy of General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan (Address: 100047, Shahrizabz street, 42, Tashkent, Uzbekistan. Phone: (99871) 202-04-96, fax: (99871) 233-35-81, e-mail: info@proacademy.uz).

The dissertation is available at the Information Resource Centre of the Academy of General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan (registered No. 17). (100047, Shahrizabz street, 42, Tashkent, Uzbekistan, e-mail: info@proacademy.uz).

The abstract of the dissertation was submitted on 7 December, 2022.

(Registry Protocol No. 17 from 7 december 2022.

B.Kh.Pulatov

Chairman of the Scientific Council awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law, Professor

L.Kh. Isokov

Scientific secretary of the Scientific Council on awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law (DSc), Associate professor

F.Kh.Raximov

Chairman of the scientific seminar at the Scientific Council awarding scientific degrees, Doctor of Sciences in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

Relevance and necessity of the dissertation theme. In recent years, the influence of the results of the activities of law enforcement agencies and prosecutor's supervision has been increasing in the process of lawmaking in the world. In particular, at present, the prosecutor's offices of some foreign countries have been granted the right of legislative initiative, and more than 200 regulatory legal acts have been adopted only in the CIS countries on the initiative of the prosecutor's office¹. Special attention is paid to the law-making activity of the prosecutor's office as a means of solving problems identified in the process of law enforcement in foreign countries. Therefore, it is urgently necessary to improve the organizational and legal foundations of the law-making activities of the prosecutor's office and introduce modern law-making mechanisms into this process.

Improving the organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor's offices in the world, theoretical and methodological analysis of law creation and a general description of the participation of prosecutor's offices in it, precisely, the purpose, characteristics and principles of law-making activities of prosecution bodies, forms of participation of prosecution bodies in law-making activities and mutual cooperation with other state bodies in their implementation, the assessment of the participation of prosecutor's offices in law-making activities as a research direction of significant scientific importance are being drawn special attention as research areas of significant scientific importance.

Comprehensive reforms are being undertaken in order to improve the organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor's offices, implement socio-economic reforms, modernize the country, strengthen the role of prosecutor's offices in ensuring the reliable protection of human rights and freedoms as well as the legality of the law documents in the Republic of Uzbekistan. "Implementation of development concept of the legislation of the Republic of Uzbekistan"² which is one of the priorities defined in the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026 is an urgent task to further improvement of the national legislation on the activities of law-making bodies of the prosecutor's office.

Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office", Particular dissertation to a certain extent serves for decrees of the President of the Republic of Uzbekistan such as "On strengthening the role of prosecutor's offices in implementing socio-economic reforms, modernizing the country, ensuring reliable protection of human rights and freedoms" dated in April 18, 2017 Decree No. PD-5019, "On additional measures to increase the efficiency of the activities of prosecutor's offices in ensuring the execution of the adopted normative legal documents" dated in February 15, 2018 Decision No. PD-5343, "On the development strategy of the New Uzbekistan designed for 2022-2026" dated in January 28, 2022 Decree No. PD-60 and implementation of other legislative acts

¹www.epp.genproc.gov.ru

² Decree No. PF-60 of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 28, 2022 "On the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026" // National database of legislative information, 29.01.2022, No. 06/22/60/0082.

related to the industry.

The dependence of the research with the main priority areas of development of science and technology in the republic. This research was carried out in the priority direction of the development of science and technology of the republic I. “The spiritual, moral and cultural development of a democratic and legal society, the formation of an innovative economy”.

The extent of the study of the research problem. Organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor’s offices have not been researched at a separate monographic level. However, a number of scientific works devoted to some aspects of law-making activities of prosecutor’s offices have been conducted. In particular, in the years of independence, some issues related to the activities and functions of the prosecutor’s bodies in our country, the history of their development, as well as the implementation of the right to legislative initiative, were discussed by D.X.Abdukadirov, SH.N.Berdiyarov, Z.S.Ibragimov, X.A.Karimov, Y.V.Kolenko, A.B.Komilov, O.Madaliev, G.R.Malikova, M.M.Mamasiddikov, M.Makhbubov, D.M.Mirazov, X.T.Odilkoriev, B.Kh.Polatov, F.Kh.Rakhimov, M.X.Rustamboev, A.X.Saidov, T.A.Umarov, M.A.Khusanova and it is reflected in the scientific work of others.

Some aspects of improving the performance of law-making activities of prosecutor’s offices in the CIS member states were studied in the scientific work of R.R.Ablyaskin, T.A.Ashurbekov, S.N.Babayev, A.I.Bajenov, I.J.Baxtibayev, V.G.Bessarabov, A.Y.Vinokurov, S.X.Jioyev, R.SH.Dosimbekova, K.A.Dunbinskaya, A.A.Jidkix, E.L.Zabarchuk, I.A.Zalujnaya, M.U.Zaidova, D.V.Ivanyushko, M.M.Kakitelashvili, V.A.Kovin, S.G.Manakova, V.V.Oleynik, I.V.Orlovskaya, D.R.Pashtov, O.N.Petrova, A.S.Salomatkin, E.Y.Xutoreskaya, V.Y.Shabuxin, M.S.Shalumov, N.E.Shalumova and others research works are devoted to one or another aspect of this issue.

Foreign scientists D.Glovka, U.Krastins, A.Kuchs, V.Lakuer, V.Liholaja, A.Niedre, D.Ormerod, E.Trels, J.Xuper, J.Eaglin and other scientists studied some issues of this topic¹.

Nevertheless, it can be noted that the organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor’s offices in our country have not been comprehensively studied at the level of a separate monographic research work.

The relevance of the dissertation research to the research plans of the higher education institution where the dissertation was completed. The topic of the dissertation was included in the scientific research work plan of the Academy of the General Prosecutor’s office of the Republic of Uzbekistan and was carried out within the priority directions of scientific research.

The aim of the research is to develop scientifically based proposals and recommendations for improving the organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor’s offices.

¹ These and other sources are listed in the list of used literature of the dissertation.

Research objectives:

careful analysis of the history of the development of law-making activities in prosecutor's offices;

to reveal the content and essence of the theoretical and methodological foundations of law-making and to determine the place and role of the participation of the prosecutor's office in it;

researching the principles and specific nature of law-making activity of prosecutor's offices;

analyzing the constitutional and legal bases of the participation of the prosecutor's office in law-making activities and revealing the essence;

to justify the conclusions regarding the improvement of the mechanisms of mutual cooperation of the prosecution bodies in law-making activities with the entities having the right of legislative initiative;

development of proposals for the introduction of a system for evaluating the participation of prosecutor's offices in law-making activities;

development of suggestions for the implementation of positive experience in our country based on the comparative legal research of the organizational and legal bases of the participation of the prosecution bodies in the process of law-making in foreign countries;

formulating scientifically based recommendations and proposals for their development by studying the organizational and legal foundations of the participation of prosecution bodies in the process of law-making.

The object of the research is the system of social relations related to the organization of law-making activities of prosecutor's offices.

The subject of the research consists of normative legal documents aimed at the organizational and legal regulation of law-making activities of prosecutor's offices, law enforcement practice, legislation and practice of some foreign countries, statistical materials, conceptual approaches and scientific-theoretical views available in legal science.

Research methods. In this research the methods such as systematic structural, comparative and legal analysis, logical, specific sociological, scientific research, induction and deduction, analysis of empirical material and statistical data, interpretation of legislation, observation, research, special-scientific and law-enforcement practice were used as primary methods of the work.

The scientific novelty of the research is followings:

The need to establish the institution of the permanent representative of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan in the Oliy Majlis has been justified;

it is vindicated that the General Prosecutor of the Republic of Uzbekistan should accept orders in the form of regulatory legal documents and be registered in accordance with the law;

as a result of the analysis of the practice of legislation and law enforcement by the prosecutor's office, the determination of the need to improve the legislative norms is based on the need for the development of draft normative legal documents;

at is established that the results of studying the appeals of individuals and legal entities should be the basis for the development of draft normative legal documents by the prosecutor's office.

The practical results of the research include the followings:

authorship suggestions on the introduction of appropriate changes and additions, which provide for the improvement of law-making activities of prosecutor's offices, have been developed for Article 4 of the Law "On the Prosecutor's Office" of the Republic of Uzbekistan, projects of normative legal documents approved by the Law of the Republic of Uzbekistan "On Regulatory Legal Documents" as well as section 102 of the unified methodology for legal and technical formalization of information and analytical materials attached to them and section 33 of the Regulation of the Cabinet of Ministers;

a proposal has been developed to supplement Section 4 of the newly revised Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" with a new chapter 11 entitled "Participation in the activity of legal creativity";

The Law Project of the Republic of Uzbekistan "On Amendments and Additions to the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" has been developed.

Reliability of research results. The conclusions presented at the end of each chapter of the dissertation research, as well as the general theoretical conclusions (rules) reflected in the conclusion of the dissertation work, proposals developed for the improvement of legislative documents and the development of the practice of law enforcement that are available in the disciplines of prosecutorial control, state and law theory, constitutional law, legal technique are determined by the fact that they are based on theoretical views, international documents in this field, the legislation of foreign countries, national legislation, the practice of law enforcement, as well as the results of a social survey. Conclusions, proposals and recommendations were approved, and their results were published in leading national and foreign publications. The obtained results were approved by the competent authorities and put into practice.

Scientific and practical significance of the research results. The scientific significance of the research results is reflected in the theoretical conclusions and suggestions contained in it, conducting scientific research on the improvement of the organizational and legal foundations of law-making activities of prosecutor's offices, interpreting the norms of regulatory legal documents related to the field and improving the current legislation, and in the scientific-theoretical enrichment of the subjects as "Prosecutor's supervision", "Administrative Law".

The practical significance of the research results is determined by the use of the legislative documents regulating the law-making activity of the prosecutor's office in improving the practice of law enforcement, as well as in the practice of law enforcement.

Implementation of the research results. The scientific results of the research were used in the followings:

The proposal to establish the institution of the permanent representative of the Prosecutor General's Office of the Republic of Uzbekistan in the Oliy Majlis was used in the preparation of item 21 of the State Program on implementation of "Glorification of human dignity and active neighborhood" approved by the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 28, 2022 "On the Development Strategy of New Uzbekistan in 2022-2026" No. PD-60.(Act of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated July 15, 2022 No. 12/21-49). The introduction of these proposals served to improve the law-making activities of prosecutor's offices, including the clear definition of these issues in legislative documents.

The proposal that the Prosecutor General of the Republic of Uzbekistan should accept orders in the form of normative legal documents and be registered in accordance with the procedure established by law was used in the preparation of Article 22 of the new version of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" (Act No. 27/157-22 of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan dated July 2, 2022). The implementation of this proposal served to clearly define the legal status of the order by the Prosecutor General in the normative form.

Proposal that the determination of the need to improve legislative norms as a result of the analysis of the legislation and law enforcement practice by the prosecutor's office should be the basis for the development of drafts of regulatory legal documents was used in the preparation of Article 22 of the new version of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office" (Act No. 27/157-22 of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan dated July 2, 2022). The implementation of this proposal served to determine the basis for the development of draft normative legal documents by the prosecutor's office.

The proposal that the results of the study of the appeals of individuals and legal entities should be the basis for the development of draft normative legal documents by the prosecutor's office was used in the preparation of Article 22 of the new version of the Law "On the Prosecutor's Office" of the Republic of Uzbekistan. (Act No. 27/157-22 of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan dated July 2, 2022). The implementation of this proposal served to determine the basis for the development of draft normative legal documents by the prosecutor's office.

Approbation of the research results. The results of this research were discussed at 4 scientific conferences, including 2 international and 2 national scientific conferences.

Publication of research results. A total of 17 scientific papers on the topic of the dissertation (including 2 foreign) including 9 in the scientific journals recommended for publication of the main scientific results of the dissertation.

The structure and volume of the dissertation. The content of dissertation consists of an introduction, three chapters containing eight paragraphs, conclusion, list of used literature and applications. The total size of the dissertation is 154 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the introductory part of the dissertation work (annotation of the dissertation), the relevance and necessity of the research topic, correspondence of research to the main priorities of the development of science and technology of the republic, the level of study of the problem under study, the relevance of the dissertation topic to the research work of the higher education institution where the dissertation is completed, goals and objectives of research, object and subject, methods, scientific novelty and practical results, reliability of research results and their scientific and practical significance, introduction, approbation, publication of results, scope and structure of the dissertation are covered.

The first chapter of the dissertation is called **“The historical and theoretical basis of the participation of the prosecution authorities in the performance of law-making activities”**, which includes three paragraphs.

Within the framework of this chapter, the history of the development of prosecution bodies is analyzed by the author in three periods.

In particular, in the first period (the colonial period of tsarist Russia), the formation of prosecutor's offices took place on the territory of Uzbekistan, in the period before Russia's invasion of Central Asia in the XIX century, the Bukhara Emirate, the Kokand and Khiva khanates did not have a prosecutor's office or a similar body, it is noted that the institute of prosecutor's supervision was first provided for in the temporary regulation of 1867 on management of the Turkestan region. In the second period (the era of the former Soviet Union), starting with the liquidation of the Prosecutor's office on the territory of Uzbekistan, their reorganization and formation as an independent body is proved. In the case of a thorough analysis of the legislative documents of this period, the researcher will scientifically analyze the uniqueness of this period and the supervision of the legality of the activities of citizens and institutions (general supervision), supervision of the legality of the investigation of a crime, supervision of the legality of the activities of judicial authorities (judicial supervision), punishment indicates that the supervision of the activities of executive authorities is carried out by various state bodies.

At the same time, the author, paying special attention to the development of prosecution bodies in the third period – the years of independence, emphasizes that a relatively new direction has been formed and significantly developed in the last five years the activity of the creativity of the prosecution bodies.

Within the framework of this chapter, the researcher cites the opinions of a number of domestic and foreign scientists (A.P. Mazurenko, Y.Y. Vetyutyev, E.I.Kozlova, O.E.Kutafin, A.M.Hashimkhanov, etc.) who studied it, emphasizes that it should be understood in a broad and narrow sense, and the adoption of a legal document developed contrary to the requirements of laws and legal technology, cannot be considered as law-making.

As a result of the research, the researcher focuses on the concepts of law creativity and law-making and assesses that law creativity is the activity of all competent state bodies for the preparation and publication of legal documents,

and law-making is the process of creating and adopting laws by legislative bodies. Finally, the following definitions of authorship are developed on the basis of the above concepts:

Legal creativity is understood as the activity of authorized bodies or officials, as well as the population, to create, change, cancel legal norms, determining the need for legal regulation of social relations.

By law-making, it is appropriate to understand the adoption of legal norms through the adoption of laws. At the same time, lawmaking is one of the most important aspects of the activities of the state and its bodies, the form of their activity, and its immediate purpose is the formation of legal norms, their modification, cancellation or addition.

*“Accepting, changing or revoking a regulatory legal document based on the authority of the creator of the norm is **the activity of creating a norm**”.*

Based on this point of view, the researcher proved that participation in law-making is one of the priorities of the prosecutor’s office, while the prosecutor’s office participates in law-making activities, and at the same time implements the function of protecting the law, which ensures the supremacy of the law assigned to it.

The dissertation highlights 10 principles of the prosecutor’s office’s participation in law-making (legality, democracy, openness, humanism, justice, the scientific basis of law-making, professionalism, the principle of consistency and consistency, continuous development and timely implementation of law-making).

The second chapter of the study is devoted to “The main mechanisms of participation of the prosecutor’s office in law-making activities”, which includes three paragraphs. This chapter reveals the constitutional and legal foundations of the participation of the Prosecutor’s office in law-making activities, the forms of their participation in law-making activities and their mutual interaction with state bodies in this regard, as well as a scientific analysis of the evaluation of the participation of the prosecutor’s office in law-making activities.

Within the framework of this chapter, the researcher analyzes legislative documents concerning the participation of the prosecutor’s office in law-making activities. In these processes, special attention is paid to the sharp strengthening of the law-making function of the prosecutor’s office at the initial stage of the formation of the New Uzbekistan. In particular, in the state programs for the implementation of the Action Strategy adopted for 2017-2021, the Prosecutor General’s Office of the Republic of Uzbekistan is responsible for 52 cases (21 in 2017, 20 in 2018, 3 in 2019, 6 in 2020, and 2 in 2021) for the direct development of important and relevant regulatory documents and 139 (in 2017 – 39, in 2018 – 39, in 2019 – 36, in 2020 – 15 and in 2021 – 10) regulatory documents substantiate that the task of participating in the preparation of the draft document.

According to the obtained results, taking into consideration that the participation of the prosecutor’s office in law-making activities has increased significantly in recent years, the researcher comes to the conclusion that it is advisable to supplement the Law “On the Prosecutor’s office” with a separate article entitled “**Participation in law-making activities**”.

In addition, it is emphasized that the powers of prosecutors in the process of law-making and the procedure for their implementation are not sufficiently regulated in the legal documents of the Prosecutor General's office, therefore, the need to develop methodological recommendations of the Prosecutor General's office is emphasized.

Within the framework of this chapter, special emphasis is placed on the forms of participation of the prosecutor's office in law-making activities and their interaction with other state bodies in their implementation. Referring to the scientific literature, the researcher analyzes the forms of participation of prosecutors in law-making activities. During these processes, a number of scientists (Alekseev A.I., Yastrebov V.B., Ablyaskin R.R., Grigorieva N.V., Vinokurov Y.E., Bessarabov V.G., Khutoretsky R.B., Ryabtsev V.P., Jidkix A.A., Zabarchuk E.L., Salomatkin A.S., Tikhomirov Y. A., Andrichenko L. V., Kovin V. A., Shalumov M. S.) enter into scientific observation.

The absence of fundamental contradictions in the scientific views of these scientists is proved, as well as the fact that their opinions were formed on the basis of normative legal documents in force at different times. As a result, the dissertation comes to a scientific conclusion about the expediency of studying the forms of participation of the prosecutor's office in law-making activities into basic and additional forms for full disclosure of the essence.

Of course, the author emphasizes that cooperation with state bodies is very important in these processes, and the most important place in this is the use of the right of legislative initiative. The author attaches particular importance to the scientific views of our domestic scientists (M.A. Akhmedshaev, H. Abdukadyrov, M.A. Khusanov) on the right of legislative initiative and, supporting their views, develops the following author's definition.

Legislative initiative is the right of competent authorities and officials to make proposals to amend or repeal bills or existing laws, which creates the obligation of the legislature to consider the bill.

The researcher analyzes the content of the laws introduced and adopted by the Prosecutor General with the right of legislative initiative (in 2017-2020 – a total of 28 units). They recognize that it is aimed at improving the activities of the prosecutor's office (7%), ensuring public safety, combating crime, improving legislation on criminal and administrative responsibility (50%), improving criminal procedure legislation (21%), protecting human rights and freedoms (14%), increasing the efficiency of enforcement proceedings (7%).

It should be noted that the evaluation of the activities of the prosecutor's office is an important managerial factor. Therefore, the participation of the Prosecutor's office in law-making means that it is considered one of the components of its law enforcement activities. The most important thing is that no scientific research has been conducted to assess the activities of the Prosecutor's office.

As a result of the analysis, it is concluded that the evaluation of the effectiveness of the participation of prosecutors in law-making activities is carried out through an electronic system. To do this, it is emphasized in the KPI software of

a separate electronic platform that information is entered on the work done in the field of law-making, the work done is analyzed and appropriate points are assigned, and employees of the relevant Prosecutor's offices are responsible for the correctness of entering data into the KPI program and downloading supporting documents in the form of appendices.

The third chapter of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy of Law, entitled **“Foreign experience and issues of improving national legislation regarding the participation of the prosecutor's office in the law-making process”**, includes two important paragraphs. This chapter reflects the specifics of the Prosecutor's office's participation in the law-making process in foreign countries, as well as the prospects for improving the Prosecutor's office's participation in the law-making process.

In particular, the participation of prosecutors in law-making largely depends on the country's legal system (*romano-germanic, anglo-saxon, religious-traditional legal family*), the state structure (*unitary or federal*), the role and significance of the Prosecutor's office in the system of state power (*an independent state body belonging to the judicial or executive power*), factors such as historical, legal traditions and other national characteristics of the state. Therefore, the specific aspects of the participation of Prosecutor's offices in the law-making process in countries such as the **USA, Western and Eastern European countries, Japan, Spain, Portugal, Serbia, Croatia, Vietnam, the PRC, the DPRK, Cuba, Peru, Poland and the CIS** are analyzed.

As a result of the analysis, the researcher substantiates a number of forms of participation of the prosecutor's offices of foreign states in law-making activities. In particular, making proposals to improve, repeal and adopt regulatory legal documents, determining the need for legal regulation of public relations (*Latvia*), independently drafting bills and submitting them to parliament (*Cuba, Peru, Vietnam*), other forms of state bodies, such as participation in the development of regulatory legal documents (*Korea, Argentina, Georgia*), providing a legal assessment of the regulatory legal documents being developed (*USA, Poland*), advising other government agencies (*USA, Israel, Iran*) are explained.

In this regard, the researcher pays special attention to international standards. In particular, the researcher carefully analyzes the model law “On the Prosecutor's office”, adopted at the XXVII plenary session of the Interparliamentary Assembly of the CIS member States, and puts forward proposals for improving our national legislation.

Based on the analysis of the participation of the Prosecutor's office in law-making in foreign countries, the following conclusions are drawn:

firstly, the participation of the Prosecutor's office in law creativity, including law-making, is not considered the main task of the Prosecutor's office;

secondly, in most countries of the world, in modern conditions, the Prosecutor's offices perform additional functions along with the main ones;

thirdly, as a positive foreign experience, it is proposed to introduce the post of Commissioner of the General Prosecutor's office in the Oliy Majlis;

fourthly, the report of the General Prosecutor to the Senate of the Oliy Majlis should include information on gaps and contradictions in legislation identified during the implementation of prosecutorial supervision, as well as gaps in regulatory legal documents provided for by law, and it is concluded that it is advisable to provide an annual mechanism for informing the President of the Republic of Uzbekistan about conflicts.

Also, within the framework of this item, the dissertation considers the following 10 priority areas for further improvement of the regulatory framework for the participation of the Prosecutor's office in law-making activities, in which further improvement of the regulatory framework highlights the basics of the participation of the Prosecutor's office in law-making activities.

- supplementing the Law “On the Prosecutor's office” with an independent chapter on the functions of the Prosecutor's office in the process of lawmaking, defining their subject and prosecutorial powers, as well as giving local councils that are part of district prosecutors the right to develop and submit draft decisions of local councils based on the right of legislative initiative;

- designating the prosecutor's office as a body that provides conclusions on the draft normative legal document or the adopted normative legal document affecting the rights, freedoms and legal interests of citizens in order to eliminate the legal gap in the regulatory impact assessment system;

- in order to adopt the order of the General Prosecutor of the Republic of Uzbekistan, which provides for the approval of the Regulation “On the procedure for organizing law-making activities in the Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan”, and at the same time, in order to generalize and widely disseminate best practices of prosecutors' participation in law-making work, a system of preparation of a regular collective analytical reference on the practice should be introduced in this regard;

- strengthening the participation of the Prosecutor's office in this process, forming a legislative program of the Prosecutor General's office for the next year on the basis of information collected during the legal monitoring process taking into account the fact that the legal monitoring system is currently not functioning effectively;

- strengthening the role and participation of the Prosecutor's office in the anti-corruption examination of regulatory documents;

- to increase the level of organizational support for the participation of the Prosecutor's office in law-making;

- supplement of the Law “On the Prosecutor's office” with an independent chapter on the functions of the Prosecutor's office in the process of law-making, defining their subject and powers of the prosecutor;

- the necessity of regularly improving the level of professional training of employees of the Prosecutor's office engaged in this activity is substantiated in order to familiarize them with modern trends in law-making and effective organization of the activities of the Prosecutor's office in this regard.

CONCLUSION

The study and analysis of legal scientific literature on the organizational and legal foundations of the law-making activity of the Prosecutor's office, the practice of applying legislation on this issue, statistical data, legal documents of foreign countries became the basis for the development of the following proposals and scientific recommendations for its improvement:

I. Conclusions of scientific and theoretical significance:

1. The author's definitions of the concepts of "law creativity" and "norm creativity" were developed as follows:

"Law creativity is the activity of authorized bodies or officials, as well as citizens, to create, change, cancel legal norms, determining the need for legal regulation of social relations".

"Accepting, changing or revoking a regulatory legal document based on the authority of the creator of the norm is understood as the activity of creating a norm".

2. The following **purposes** of the participation of prosecutors in law-making activities are defined.:

- *ensuring the rule of law;*
- *ensure compliance of laws with the principles and norms of international law;*
- *ensuring the unity of the legal policy implemented by the Prosecutor's office;*
- *ensure effective implementation of current reforms;*
- *participation in the formation of a system of regulatory legal documents that ensure an appropriate level of legal regulation of public relations;*
- *comprehensive support for the formation of a unified legal space on the territory of the country;*
- *to reduce the influence of narrow, departmental interests that contradict the needs of society and the state;*
- *combating the conflict of interests of participants in law-making activities;*
- *protection of human and civil rights and freedoms;*
- *improving the quality of work on the systematization of legislation.*

3. **The object** of the Prosecutor's office's participation in law-making activities (a set of legal relations that arise when prosecutors exercise their powers to adopt, amend, supplement or cancel regulatory legal documents or their individual norms) and **the subject** (compliance by prosecutors with the Constitution established by normative legal acts and ensuring compliance with laws and international treaties in force on the territory of the country, strengthening the rule of law, human and civil rights and freedoms, protecting the interests of society and the state protected by law, and law-making activities of the Prosecutor's office for the implementation of other goals in the activity) was determined.

4. The forms of participation of the Prosecutor's office in law-making activities can be divided into **basic** and **additional**.

The main forms of participation of the Prosecutor's office in law-making activities include: *implementation of the General Prosecutor's right to initiate legislation, legal and anti-corruption expertise of draft regulatory legal documents received by the Prosecutor's office, preparation of legal conclusions based on their results.*

Additional forms of participation of the Prosecutor's office in law-making activities include: *legal monitoring of legality in the practice of law creation and law enforcement; preparation and submission of proposals on state programs related to law-making; participation of prosecutors in meetings of working groups on the preparation of draft regulatory legal documents; participation in meetings of chambers of the Oliy Majlis, committees, fractions of political parties, including as part of a representative groups, in connection with the discussion of draft laws and their adoption; making proposals to the state body authorized to adopt (change, cancel) a regulatory legal document.*

II. Recommendations for improving the legislative acts:

5. It is appropriate to change the words "in law-making activities" in Article 4 of the Law "On the Prosecutor's Office" of the Republic of Uzbekistan to "in legal creativity activities".

6. Normative legal documents drafts approved by the Law of the Republic of Uzbekistan "On normative legal acts", as well as paragraph 102 of the uniform methodology of legal and technical formalization of information and analytical materials that are attached to them as well as 33rd paragraph of the Regulation of the Cabinet of Ministers should be supplemented with the following seventh subparagraph:

"To the General Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan - draft regulatory legal documents that may affect the environment of legality, human rights and freedoms, as well as related to the prevention of offenses, the fight against crime, ensuring public order and security, determining legal responsibility, execution and execution of punishment".

7. The new version of the Law "On Prosecutor's Office" is proposed to supplement the 4th chapter with the 11th chapter entitled "Participation in the activity of legal creation" and containing the relevant articles. (the draft law is attached to the dissertation).

III. Recommendations on improving law enforcement practices related to the law-making activities of the Prosecutor's office:

8. In order to more effectively organize the practice of on-site study of the execution of decrees and decisions of the President of the Republic of Uzbekistan, the General Prosecutor's Office should provide for the participation of the public, civil society institutions, and the inclusion of mass media in this process. At the same time, the decree or resolution of the President of the Republic of Uzbekistan, the execution of which is subject to on-site study, must be announced at least one month in advance on the official website of the General Prosecutor's Office and through social networks, as well as summarizing the proposals received from citizens,

bloggers and civil society institutions over the past month, and it is appropriate to use these materials in the course of studies in the future.

9. It is advisable to introduce the position of an authorized representative of the General Prosecutor's office in the Oliy Majlis. This ensures effective interaction between the Parliament and the General Prosecutor's office as a subject of the right of legislative initiative, given that the legislative activity of the Prosecutor's office has recently significantly intensified. At the same time, to equalize the status of the Commissioner of the Prosecutor General's office in the Oliy Majlis with the Deputy Prosecutor General and clearly define the tasks related to establishing mutual effective interaction in the organization of discussion and protection of proposed bills. The General Prosecutor's office in the Chambers of the Oliy Majlis, as well as hearing the report of the General Prosecutor in the Senate of the Oliy Majlis.

10. In the report of the General Prosecutor to the Senate of the Oliy Majlis, it is intended to include information about the gaps and contradictions in the legislation identified during the implementation of the prosecutor's supervision, as well as the mechanism for annually submitting information to the President of the Republic of Uzbekistan about the gaps and contradictions in the legal documents under the law.

11. It is advisable to assign the task of the Department of analysis of legality and law enforcement problems of the General Prosecutor's office to coordinate the activities of the Prosecutor's office to process regulatory legal documents developed by the General Prosecutor's office and submitted to the Legislative Chamber of the Oliy Majlis, the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan and the Cabinet of Ministers in accordance with the established procedure. It would be correct to establish a requirement to include a responsible employee of the Department in the group of representatives for the protection of the bill in the chambers of the Oliy Majlis (the experience of the USA, Kazakhstan).

12. Based on the requirements of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated March 15, 2021 No. PD-5025 "On measures to further improve the regulatory impact assessment system" and also taking into account the fact that the Prosecutor's office has become an active participant in the creation of the law, the regulatory framework being developed by the General Prosecutor's office, it is advisable to assign the task of assessing the regulatory impact of draft documents to Department of analysis of legality and law enforcement problems.

13. Based on the requirements of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to further improve the regulatory impact assessment system" dated March 15, 2021 No. PD-5025, it is advisable to designate it as a body that gives opinions on regulatory legal documents. This serves to protect the rights and freedoms of citizens, which are defined as one of the main tasks of the Prosecutor's office in article 2 of the Law "On the Prosecutor's office".

14. Local councils should be empowered to submit a draft decision for consideration by the regional prosecutor's office. Granting this right will contribute to ensuring an environment of legality in the regions.

15. In order to strengthen the participation of prosecutor's offices in the process of legal monitoring, the Laws of the Republic of Uzbekistan "On Regulatory and Legal Documents", "On the Prosecutor's Office", the Decree of the President of

the Republic of Uzbekistan “On Measures to Increase the Effectiveness of the Implementation of Legal Documents Based on Modern Mechanisms of Legal Monitoring” dated November 2, 2019 is advised to make appropriate amendments and additions to the decision PD-4505 regarding the legal monitoring of legality in the practice of law creation and law enforcement by prosecutor’s offices.

16. A system for evaluating the participation of prosecutors in law-making activities based on the principles of legality, fairness, impartiality, neutrality, transparency, reliability, reports on the results of activities, the results of studying labor and performance discipline, as well as other information about their participation in law-making activities should be considered necessary to introduce.

17. It is desirable to establish electronic interaction of the General Prosecutor’s office with the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan and the Oliy Majlis in law-making through a single electronic system of compilation and coordination (project.gov.uz).

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc. 31/31.12. 2020. Yu.67.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ АКАДЕМИИ ГЕНЕРАЛЬНОЙ
ПРОКУРАТУРЫ РЕСПУБЛИК УЗБЕКИСТАН**

**АКАДЕМИЯ ГЕНЕРАЛЬНОЙ ПРОКУРАТУРЫ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

САИДОВ ШОХРУХХОН МУЗАФФАРОВИЧ

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ПРАВОТВОРЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ И ВОПРОСЫ ИХ
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ**

12.00.07 — Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация деятельности правоохранительных органов. Адвокатура

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам

Ташкент – 2022 год

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за № В2021.2. PhD/Yu357

Диссертация выполнена в Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан.

Автореферат диссертации на трех языках (узбекском, английском и русском, (резюме) размещен на веб-сайте Научного совета (www.proacademy.uz) информационно-образовательном портале «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Научный руководитель:	Рузиев Зафар Райимович доктор юридических наук, профессор
Официальный оппоненты:	Мухамедов Уткирбек Хазраткулович доктор юридических наук, профессор Комилов Авазбек Бокижонович доктор философии по юридическим наукам (PhD)
Ведущая организация:	Центр повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции Республики Узбекистан

Защита диссертации состоится 21 декабря 2022 г. в 15⁰⁰ на заседании Научного совета DSc. 31/31.12. 2020.Yu.67.01 при Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан (Адрес: 100047, г. Ташкент, Мирабадский район, ул. Шахрисабз, д. 42. Тел.: (99871) 202-04-96; факс: (99871) 233-35-81; e-mail: info@proacademy.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан (зарегистрирована под №17). (Адрес: 100047, г. Ташкент, Мирабадский район, ул. Шахрисабз, д. 42, e-mail: info@proacademy.uz).

Автореферат диссертации разослан 7 декабря 2022 г.

(протокол реестр № 17 от 7 декабря 2022 г.)

Б.Х. Пулатов
Председатель Научного совета
по присуждению ученых степеней, доктор
юридических наук, профессор

Л.Х. Исоков
Научный секретарь Научного совета
по присуждению ученых степеней, доктор
юридических наук, доцент

Ф.Х. Рахимов
Председателя Научного семинара при
научном совете по присуждению ученых
степеней, доктор юридических наук,
профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация докторской (PhD) диссертации)

Целью исследования является разработка научно-обоснованных предложений и рекомендаций по совершенствованию организационно-правовых основ правотворческой деятельности органов прокуратуры.

Объектом исследования является система общественных отношений, связанных с организацией правотворческой деятельности органов прокуратуры.

Научная новизна исследования состоит в следующем:

обоснована необходимость учреждения института постоянного представителя Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан в Олий Мажлисе;

обоснована необходимость принятия Генеральным прокурором Республики Узбекистан нормативно-правовых актов в форме приказов и проведения их государственной регистрации в установленном законодательством порядке;

обосновано, что выявление необходимости совершенствования норм законодательства путем анализа законодательной и правоприменительной практики органами прокуратуры является основанием для разработки проектов нормативно-правовых актов;

обосновано, что результаты изучения обращений физических и юридических лиц являются основанием для разработки проектов нормативно-правовых актов.

Внедрение результатов исследования. Научные результаты исследования были использованы в следующем:

предложение об учреждении института постоянного представителя Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан в Олий Мажлисе использовано при подготовке пункта 21 приложения № 2 Указа Президента Республики Узбекистана УП-60 «О Стратегии развития Нового Узбекистана на 2022-2026 годы» от 28 января 2022 года (справка Кабинета Министров Республики Узбекистан № 12/21-49 от 15 июля 2022 года). Принятие данного предложения послужило совершенствованию нормотворческой деятельности органов прокуратуры, в частности, повышению качества разрабатываемых законопроектов, обеспечению их взаимосвязанности с правоприменительной практикой, а также активизацию взаимодействия Генеральной прокуратуры с палатами Олий Мажлиса Республики Узбекистан;

предложение о необходимости принятия Генеральным прокурором Республики Узбекистан нормативно-правовых актов в форме приказов и проведения государственную регистрацию в установленном законодательством порядке было использовано при подготовке статьи 22 Закона «О прокуратуре» в новой редакции (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистана № 27/157-22 от 2 июля 2022 года). Принятие данного предложения позволило определить в законодательстве статус приказа Генерального прокурора, принимаемого в нормативной форме;

предложение о том, что выявление потребности в совершенствовании норм законодательства путем анализа законодательной и правоприменительной практики органами прокуратуры и основой для разработки проектов нормативно-правовых актов было использовано при подготовке статьи 22 Закона «О прокуратуре» в новой редакции (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистана № 27/157-22 от 2 июля 2022 года). Принятие данного предложения послужило определению основ разработки проектов нормативно-правовых актов органами прокуратуры;

предложение о том, что результаты изучения обращений физических и юридических лиц являются основанием для разработки проектов нормативно-правовых актов было использовано при подготовке статьи 22 Закона «О прокуратуре» в новой редакции (справка Генеральной прокуратуры Республики Узбекистана № 27/157-22 от 2 июля 2022 года). Принятие данного предложения послужило определению основ разработки проектов нормативно-правовых актов органами прокуратуры.

Структура и объем диссертации. Структура диссертации состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации составляет 154 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Саидов Ш.М. Ҳуқуқ ижодкорлигининг назарий-методологик таҳлили // Ҳуқуқий тадқиқотлар журналі. – Т. 2020 й. Махсус сон. – Б. 12 – 17. (12.00.00; №19).

2. Саидов Ш.М. Прокуратура органлари ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг мақсади, принциплари ва ўзига хос хусусиятлари // Ҳуқуқий тадқиқотлар журналі. – Т. 2020 й. 10-сон. – Б. 53 – 62. (12.00.00; №19).

3. Saidov Sh.M. Doctoral Student of the Basic Doctoral Program of the Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan // The American Journal of Political Science Law and Criminology (ISSN – 2693-0803) Published: September 29, 2020 | Pages: 19-25. Doi: <https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume02Issue09-05>. IMPACT FACTOR 2020: 5. 453.

4. Саидов Ш.М. Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокининг айрим масалалари // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ахборотномаси, 2021 йил, 3 (50)-сон. Б. 51 – 52. (12.00.00; №12).

5. Saidov Sh.M. Legal regulation of migration relations in the Republic of Uzbekistan: problems and ways to solve them // “Мамлакатимизда миграция соҳасидаги давлат бошқарувининг долзарб масалалари” мавзусидаги халқаро илмий-амалий онлайн конференция материаллари тўплами / Масъул муҳаррирлар М.М.Мамасиддиқов, Л.Х.Исоқов. –Тошкент: Бош прокуратура Академияси, 2021. – Б. 160-168.

6. Саидов Ш.М. Хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида иштироки: шакллари ва ўзига хос жиҳатлари // Қонунчилик муаммолари ахборотномаси. – Т. 2022 й. 2-сон. – Б. 41 – 43.

7. Saidov Sh.M. Values of principles in the activity of Law-making in the prosecutor’s office // International Journal of Law and Criminology (ISSN – 2771-2214) Volume 02 issue 05 pages: 12-18. sjif impact factor (2021: 5. 705) (2022: 5. 705) oclc – 1121105677 metadata if – 5.489.

8. Саидов Ш.М. Хорижий мамлакатлар прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили // Ўзбекистон Миллий Ахборот агентлиги – ЎЗА илм-фан бўлими (Электрон журнал). Илмий нашр, 2022 йил, май. – Б.67-72.

9. Саидов Ш.М. Хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокининг ўзига хос жиҳатлари // Ўзбекистон Миллий Ахборот агентлиги – ЎЗА илм-фан бўлими (Электрон журнал). Илмий нашр, 2022 йил, июнь.

10. Саидов Ш.М. Прокуратуранинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштироки: конституциявий-ҳуқуқий асослари // Ҳуқуқ ва бурч журналі. №5,(64) 2022 йил. . – Б. 34 - 37. (12.00.00; №2).

II бўлим (II часть; II part)

11. Саидов Ш.М. Прокуратура органлари томонидан ҳуқуқ ижодкорлиги функциясини амалга оширишнинг механизмлари // Юридик фан ва ҳуқуқни қўллаш амалиётининг долзарб муаммолари. “Ёш олимлар минбари”. Илмий-амалий конференция материаллари. II жилд / Масъул муҳаррир ю.ф.д., проф. М.М.Мамасиддиқов. –Т.: “Lesson press”. 2020. – Б. 100-103.

12. Саидов Ш.М. Правовой статус органов прокуратуры и перспективы совершенствования функции правотворчества // “Замонавий юридик илм-фан ва таълим:долзарб муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари” мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари / Масъул муҳаррир Е.В. Коленко. – Тошкент: “Lesson press”. 2021. – Б. 654-658.

13. Саидов Ш.М. Ўзбекистон Республикаси қонунчилигидаги баъзи сўзларни таржима қилишнинг ўзига хос жиҳатлари // Ёш олимларнинг илмий мақолалар тўплами. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси академияси. –Т.: 2021. – Б. 160-163.

14. Саидов Ш.М. Основные принципы нормотворчества: зарубежный опыт // Юридик фан ва ҳуқуқни қўллаш амалиётининг долзарб муаммолари. “Ёш олимлар минбари”. Илмий-амалий конференция материаллари. I жилд / Масъул муҳаррир ю.ф.д., проф. М.М.Мамасиддиқов. –Т.: “Lesson press”. 2021. – Б. 98-105.

15. Саидов Ш.М. Ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятининг назарий-методологик таҳлили ҳамда унда прокуратура органлари иштироки // Жиноят ва жиноят – процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг айрим масалалари. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. / Масъул муҳаррир ю.ф.д., проф. И.Р. Астанов. –Т.: “Lesson press”. 2022. –Б. 58-67.

16. Саидов Ш.М. Бош прокурорнинг қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи юзасидан айрим мулоҳазалар // Конституция – инсон кадр-қимматини таъминлашнинг мустаҳкам кафолати // Республика илмий-амалий конференцияси тўплами. –Т.: ТДЮУ нашриёти, 2022. – Б. 193-197.

17. Саидов Ш.М. Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари // Жиноят ва жиноят – процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг айрим масалалари. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. / Масъул муҳаррир ю.ф.д., проф. И.Р. Астанов. –Т.: “Lesson press”. 2022. – Б. 149-154.

Автореферат “Бош прокуратура Академияси Ахборотномаси” журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 7.12.2022
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурда 14 рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 3. Адади:100. Буюртма: № 112

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.
Тел.: +998 90 9722279, www.tiraj.uz

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.